

De Ark Ede

Toerusting in het seizoen 2019-2020

Aantekeningen bij de toerustingsdienst
op zondag 3 november 2019

3. Onverzettelijk

n.a.v. Esther 3

Haman

De geschiedenis gaat verder. De eerste woorden (letterlijk vertaald: na deze woorden/daden) staan ook in het vorige hoofdstuk (2:1). Toen had koning Ahasveros koningin Vasthi van de troon gestoten. Daarmee werd plaats gemaakt voor Esther.

Nu komt er een nieuw element in de geschiedenis. Na de verijdeling van de coupe (2:21 t/m 23) zou je iets anders verwachten: de promotie van Mordechai. Of op zijn minst een hoge koninklijke onderscheiding. Maar zijn naam wordt niet eens genoemd. Zomaar uit het niet verschijnt Haman. Een naam die op het eerste gehoor ongevaarlijk klinkt. Er wordt wel wat toegevoegd: zoon van Hamadatha, nakomeling van Agag. Bij het horen van die laatste naam spitst een Jood direct zijn oren. Hoort hij het goed? Agag was een Amalekiet. Eens viel Amalek Israël aan in de achterhoede, tijdens de exodus uit Egypte naar Kanaän, in de woestijn (zie Exodus 17). En Agag was een koning van de Amalekieten die streed tegen Israël en door koning Saul werd gespaard, tegen het uitdrukkelijke bevel van God (zie 1 Samuël 15). Bij het horen van de naam Haman komt die eeuwenoude vete boven. Overigens betekent de naam Haman 'prachtig', 'groots'.

Tegen iedere verwachting wordt Haman verhoogd. Hij krijgt een toppositie: waarschijnlijk wordt hij aangesteld een soort NCTV (nationaal coördinator terrorismebestrijding en veiligheid). Haman doet zijn naam eer aan. Hij is buitengewoon gevoelig voor macht en aanzien. Iedereen buigt en knielt. Behalve Mordechai. Een gelovende Jood buigt niet voor een mens. En al helemaal niet voor een Amalekiet. Hij buigt en knielt alleen voor God (zie o.a. Psalm 99). Mordechai doet denken aan Daniël (zie Daniël 6:11), en aan Jezus (zie Mattheüs 4: 10), en de discipelen (zie Handelingen 5:28). 'Een Bijbels mens laat zich niet vernederen, maar staat rechtop' (Ad van Nieuwpoort, *Nu of nooit*). Mordechai speelt hoog spel. Onverzettelijk!

De tekst wekt de indruk dat Haman het niet eens in de gaten heeft. Mordechai's collega's valt dit echter wel op. Op hun vraag motiveert hij zijn antwoord: hij is Jood (vs. 4). Een opmerkelijke reactie, omdat hij eerder Esther adviseerde dit niet te vertellen (zie 2:10 en 20). Hierna informeren de knechten van de koning Haman. Hij explodeert van woede. Vol aversie voor Mordechai. En subiet slaat zijn gevoel om in haat en moordlust.

Plan

Haman is geraffineerd genoeg om in te zien dat hij Mordechai niet persoonlijk kan aanpakken. Hij geniet immers hoog aanzien, zijn naam staat met ere vermeld in de koninklijke kronieken (zie 2:23). Maar narcistische types als Haman zoeken altijd nieuwe opties om zichzelf te positioneren. Haman heeft zijn plan snel klaar. Hij gaat voor de ondergang van een heel volk: Israël, het volk van Mordechai (vs. 6, 8), alle Joden (vs. 13). Hamans motivering is misleidend: zij vormen een bedreiging voor de bestaande orde. Niets is minder waar, want over het algemeen hielden Joden zich tijdens de ballingschap voor zover mogelijk aan de regionale wetten en regels (denk hierbij aan de brief in Jeremia 29).

Vervolgens werpt Haman het *pur* (akkadisch voor lot, zoals in het hebreuws wordt vertaald). Intussen is deze actie een heidense handeling om de goden positief te stemmen en het gunstigste moment te bepalen. Zomaar wordt duidelijk dat hier ten diepste sprake is van strijd tussen de HERE, de God van Israël en (af)goden; een continue conflict. De uitslag is de 13^e van de laatste maand in het jaar, de maand Adar (vs. 7 en 13). Maar dat betekent wel, dat Haman nog bijna een moet jaar wachten. Want op de 13^e van de maand Nisan (de eerste maand) valt het definitieve besluit (zie vers 12). Een commentator merkt hierbij op dat dertien als ongeluksgetal ook bij de ouden niet onbekend was. En Haman komt met een 'totaal concept'. Zelfs de financiering heeft hij rond: 10.000 talenten (meer dan 400.000 kilo)

zilver.

Budgetneutraal. Deskundigen noemen als mogelijke reden het grote tekort op Ahasveros' rijksbegroting na de verloren oorlog tegen Griekenland. Haman denkt ook werkelijk aan alles om zijn doel te bereiken! Moderne psychologen kunnen zijn gedrag eenvoudig verklaren. En Ahasveros stemt toe. Hoewel hij het geld weigert. Waarschijnlijk verwacht hij een hogere opbrengt uit de confiscatie van de bezittingen van de Joden (zie slot vs. 13). De tekst wekt wel de indruk dat Ahasveros passief alles over zich heen laat komen. Kritiekloos stemt hij in met Hamans voorstel. Hij geeft een 'blanco cheque': zijn zegelring, zoals farao eens gaf aan Jozef (zie Genesis 41:42). 'Hij heeft niet eens in de gaten dat hij hiermee zijn eigen leven op het spel zet. Hij heeft Esther immers lief gekregen en in haar is dit volk ineens zijn volk geworden' (Van

Nieuwpoort, *a.w.*). Ahasveros laat de doodsbriefen door het goed georganiseerde staatspostbedrijf bezorgen in alle gebieden van zijn grote rijk gezamenlijk 127 landen van India tot Turkije en van Iran tot onder Ethiopië (vs. 12, vergelijk

dit met 1:1). Ter verduidelijking is bijgaande kaart geplaatst. Let op: ook het land Israël hoort hier nog bij. Kortom: Haman gaat voor de totale vernietiging. Als hij zijn zin zou krijgen, wordt de Messias niet geboren....

De brief wordt in de verschillende landstalen van het gehele rijk geschreven (modern vertaald in o.a. Hindi, Farsi, Arabisch, Ivriet, Turks e.v.a.). Geadresseerd aan alle satrapen, gouverneurs en andere bestuurders van het rijk. Alle Joden moeten zich gereed houden op 13 Adar. Van jong tot oud, zelfs kleine kinderen en vrouwen. Niemand uitgezonderd. Nog elf maanden...

Op de dag dat de brief wordt verzonden, is de stad/burcht Susa in rep en roer. Ahasveros en Haman zitten echter te drinken (vs. 15). Alsof er niets aan de hand is. Zij lijken werkelijk geen idee te hebben wat het effect van hun politiek is op de bevolking. Alsof zij iedere realiteitszin hebben verloren. Gewetenloos feesten zij door.

Datum

Tot zover doet de auteur verslag van een ingrijpende gebeurtenis. Maar... intussen noteert hij een detail waar wij gemakkelijk overheen lezen en dus snel aan voorbij gaan. Let eens op de datum waarop het pamflet wordt opgesteld en verstuurd: de eerste maand, de 13^e van de maand (vs. 12). Dat is de maand Nisan. De maand van Pesach (Pasen), dat op de 14^e van die maand gevierd wordt (zie Exodus 12:6). Israël gedenkt de verlossing van de slavernij, bevrijding uit Egypte. Zou Haman deze datum bewust hebben gekozen? Zoals in 1973 Arabische legers Israël aanvielen op Yom Kippur? Dit blijft onvermeld. Toch heeft het de Geest goed gedacht om dit zo te noteren. Op de dag dat de brieven worden verspreid zijn de Joden druk bezig met de voorbereiding van dit feest. Het huis is grondig schoongemaakt, alle gist verwijderd. Het lam is geslacht. Terwijl de brief op deurmat valt, breken zij, bij wijze van spreken het brood en gaat de wijn rond. Vader vertelt het verhaal van Mozes. Kinderen vragen waarom deze avond anders is dan andere. Er wordt gezongen en gebeden. Wie had dat gedacht... Zomaar tussen de regels door. Alsof een straaltje licht schittert in de duisternis. Vandaar het de subtitel in het jaarthema: *met zicht op bevrijding*.

Geschiedenis

Je zou dit hoofdstuk als eerste Jodenvervolgung kunnen typeren. Helaas herhaalt de geschiedenis van Haman zich voortdurend. Hij verscheen tijdens de Middeleeuwen in de Spaanse Reconquista op het Iberisch schiereiland, in de pogroms in Oost Europa en de Faruth in Irak en andere Arabische landen. Wie denkt niet aan de donkere jaren '33-45 van de vorige eeuw: Endlösung, Holocaust, Shoa.

Wij lezen dit hoofdstuk in de week die eindigt met 9 en 10 november, data die herinneren aan de Kristallnacht in 1938, ook wel de nacht van het gebroken glas genoemd, een in Duitsland door de Nazi's georganiseerde actie tegen Joden. De etalageruiten van hun winkelpanden werden ingeslagen. 1.400 synagogen werden in brand gestoken. Esther 3 krijgt een vervolg in de Wannseeconferentie in januari 1942. Nazi-Duitsland besluit onder leiding van Reinhard Heydrich tot de totale vernietiging van Joden in Europa. Adolf Eichmann geeft uitvoering aan dit besluit tot massamoord. De gevolgen weten wij: zes miljoen Joden zijn omgebracht. De verhalen schokken...

'Het Haarlemse gezin Ten Boom steunde Joodse Nederlanders waar mogelijk. Uit solidariteit spelde de oude horlogemaker een davidster op zijn jas. Hij beseftte dat haat tegen Joden ten diepste gericht is tegen de God van Israël. Ten Boom riskeerde zijn leven. Wat zeggen wij als onze kinderen over tien jaar vragen: 'Waar waren jullie toen het misging? Wat deden jullie'.

Actualiteit

En het dreigt opnieuw mis te gaan in Europa. In Frankrijk is sprake 'van een terugkeer van antisemitisme die zonder twijfel sinds de Tweede Wereldoorlog niet meer is vertoond', aldus de Franse president Macron. Tijdens de laatste Yom Kippur werd brand gesticht in de synagoge in het Duitse Halle. Joodse jongens durven niet met een keppeltje op hun hoofd in een Amsterdamse tram te zitten, want dan worden zij bespuwd, uitgescholden of in elkaar geschopt. NRC Handelsblad kopte onlangs: 'Nederland voelt voor Joden als een zinkend schip.' Afgelopen woensdag 30 oktober verscheen volgend bericht in het nieuws: 'Verbijstering in Hippolytushoef om gepest Joods gezin: 'Hoe kan dit?' '20 jaar lang stenen door de ramen, hakenkruizen op de muren. 20 jaar lang wordt het Joodse gezin Schmidt uit Hippolytushoef geterroriseerd. Nu journalisten erover berichten, ontstaat er verbijstering onder de dorpelingen. Hoe kon dit gebeuren? Zo lang? "Dit is triest." (bron: RTL nieuws).

Gespreksvragen

1. Lees Esther 3 (nog eens) nauwkeurig. Schrijf een ? bij wat je moeilijk vindt. En een ! bij wat je mooi vindt. Deel dit met elkaar.
2. Haman is vol aversie voor Mordechai. Hoe zou dit komen? Wanneer en voor wie overviel jou dit gevoel?
3. Mordechai is onverzettelijk. Wanneer ben jij dat? En hoe dóe jij dat? Bespreek met elkaar de reacties van de Here Jezus en Petrus (zie de aantekeningen).
4. Wat vind je van de details in deze passage? En waar is God volgens jou?
5. De eeuwen door steekt telkens antisemitisme, Jodenhaat de kop op. Waarom? Wat is volgens jou hiervan de (fundamentele) oorzaak?
6. Bespreek voorbeelden uit de Bijbel, waar blijkt dat het volk van de Joden (vs. 13) met de dood bedreigd wordt. Noem ook voorbeelden uit de (seculiere) wereldgeschiedenis.
7. Actuele berichten geven te denken. Wat zeggen wij als onze kinderen over tien jaar vragen: 'Waar waren jullie toen het misging? Wat deden jullie'?